

УДК 316.723

DOI <https://doi.org/10.24919/2308-4863/75-2-6>

Людмила ЛАДОНЬКО,
orcid.org/0000-0002-4105-051X
доктор економічних наук, професор,
професор кафедри мистецьких дисциплін
Національного університету «Чернігівський колегіум» імені Т.Г. Шевченка
(Чернігів, Україна) Ladonkoluda@gmail.com

Діана ЦІЛИНА,
orcid.org/0009-0003-3905-9317
студентка I курсу факультету дошкільної, початкової освіти і мистецтв
Національного університету «Чернігівський колегіум» імені Т.Г. Шевченка
(Чернігів, Україна) diana10cilina@gmail.com

МОЛОДІЖНІ СУБКУЛЬТУРИ ЯК ВАЖЛИВИЙ ФАКТОР СОЦІАЛІЗАЦІЇ СУЧАСНОЇ МОЛОДІ

У статті розглянуто етапи та проблеми становлення молодіжної субкультури, її видів та розкрито вагомість її впливу на процеси соціалізації сучасної молоді.

Визначено, що учасниками молодіжної субкультури є переважно молоді люди, підлітки, яких у субкультурі приваблює можливість спілкування із людьми, схожими на себе, та шанс продемонструвати свою інакшість, зовнішні ознаки свого статусу в суспільстві.

Досліджена відмінність у термінах «молодіжна субкультура» і «молодіжна контркультура». Обґрунтовано, що контркультура та субкультура – це дві різні концепції, які відрізняються своїми цілями та способами взаємодії з суспільством. Субкультура існує всередині загальноприйнятої культури суспільства, пропонуючи свої унікальні норми та цінності, але не виступає в активній опозиції до загальноприйнятих соціальних структур. Натомість, контркультура протистоїть домінуючим нормам та цінностям, висувуючи альтернативні ідеали та сенси життя.

Виділено дві великі групи молодіжних субкультур. Перша – це традиційні молодіжні субкультури, що мають довгу історію (хіпі, панки, байкери, рокабілі, бітли, фріки, металісти тощо). Друга – це новітні субкультури, що виникли в останнє десятиліття (блогери, геймери, толкіністи, тіктокери, уніформісти, треишери, брейкери, репери, рейвери, рейведжери, хіпстери, анімешники, нормкор, ванільки, гламур тощо).

Узагальнюючи тенденції розвитку субкультурних молодіжних рухів в Україні, починаючи із двохтисячних і по наш час, було виділено певні соціальні субкультурні напрями.

В результаті дослідження зроблені наступні висновки: молодіжна субкультура – це явище, яке уможливорює презентацію себе як сильної, незалежної особистості, яке дає молоді те, чого їй не вистачає у «звичайному» повсякденному житті; представник або носій субкультури приймає за модель існування норми, цінності, картини світу, стиль життя тощо. Паралельно з цим існують і зовнішні ознаки, які підтверджують приналежність до певної групи, такі як: жаргон, зачіска, одяг, зовнішність тощо; молодіжні субкультури сприяють формуванню стійких життєвих позицій наступного покоління, допомагаючи їм усвідомити та виразити свою індивідуальність.

Ключові слова: молодіжна субкультура, цінності, індивідуальність, соціальна активність молоді.

Liudmyla LADONKO,
orcid.org/0000-0002-4105-051X
Doctor of Economics, Professor,
Professor at the Art Disciplines Department
T.H. Shevchenko National University «Chernihiv Colehium»
(Chernihiv, Ukraine) Ladonkoluda@gmail.com

Diana TSYLINA,
orcid.org/0009-0003-3905-9317
1st year student of the Faculty of Preschool, Primary Education and Arts
T.H. Shevchenko National University «Chernihiv Colehium»
(Chernihiv, Ukraine) diana10cilina@gmail.com

YOUTH SUBCULTURES AS AN IMPORTANT FACTOR OF SOCIALIZATION OF MODERN YOUTH

The article examines the stages and problems of the formation of the youth subculture, its types, and reveals the importance of its influence on the socialization processes of modern youth.

It was determined that the participants of the youth subculture are mainly young people, teenagers who are attracted to the subculture by the opportunity to communicate with people similar to themselves and the chance to demonstrate their otherness, external signs of their status in society.

The difference between the terms "youth subculture" and "youth counterculture" is studied. It is substantiated that counterculture and subculture are two different concepts that differ in their goals and methods of interaction with society. A subculture exists within the generally accepted culture of society, offering its own unique norms and values, but does not act in active opposition to generally accepted social structures. Instead, the counterculture opposes the dominant norms and values, putting forward alternative ideals and meanings of life.

Two large groups of youth subcultures are distinguished. The first is traditional youth subcultures with a long history. The second is the newest subcultures that emerged in the last decade.

Summarizing the trends in the development of subcultural youth movements in Ukraine, starting from the 2000s and up to the present day, certain social subcultural trends were highlighted.

As a result of the study, the following conclusions were drawn: youth subculture is a phenomenon that enables the presentation of oneself as a strong, independent personality, which gives young people what they lack in "ordinary" everyday life; a representative or bearer of a subculture accepts norms, values, worldviews, lifestyle, etc. as a model of existence.

In parallel with this, there are external signs that confirm belonging to a certain group, such as: jargon, hairstyle, clothes, appearance, etc.; youth subcultures contribute to the formation of stable life positions of the next generation, helping them to realize and express their individuality.

Key words: youth subculture, values, individuality, socialization of youth.

Постановка проблеми. Майже кожного дня нам доводиться йти вулицею, їздити в транспорті чи просто дивитися телевизор і бачити когось, хто не схожий на нас. Є люди з ірокезами, є люди в метали, є люди, які проїжджають повз вас на байках. Найчастіше ці люди є представниками сучасних субкультур.

Представники різних субкультур намагаються проявити свою індивідуальність, сказати сірій масі: «Я – неповторна людина», кинути виклик світові. З кожним днем все більше підлітків і молоді у різних країнах світу приєднуються та розділяють ту чи іншу субкультуру. Тому потрібно знати про цей культурний феномен, розуміти його природу і бути готовим до зустрічі і взаємодії із носіями різних субкультур в реальному житті.

Аналіз досліджень. Різними аспектами досліджень особливостей формування сучасних молодіжних субкультур займалися багато як зарубіжних, так і вітчизняних науковців. Зокрема, В.Ф. Махиня, С.М. Глоба, А.В. Макаренко присвятили свої розвідки вивченню сутності, видів та еволюції молодіжних субкультур в Україні і світі; О.М. Лагода і С. Дацюк досліджували окремі види молодіжних субкультур та їх вплив на творчість, самовираження, комунікабельність та самопозиціонування у соціумі; Л.І. Іванченко розглядає проблематику формування молодіжних субкультур у соціологічній площині, а І.В. Шапошникова зосереджує увагу на ролі молодіжної субкультури в становленні сучасного соціокультурного про-

стору. Проте деякі аспекти виникнення, поширення та впливу молодіжної субкультури на процес соціалізації та адаптації молоді до сучасних життєвих реалій потребують подальшого наукового аналізу.

Метою статті є дослідження феномену молодіжної субкультури, її видів та розкриття вагомості її впливу на процеси соціалізації сучасної молоді.

Виклад основного матеріалу. Термінологічно субкультуру можна визначити як певне соціальне угруповання, утворення всередині переважаючої культури, до якого кожен її представник зараховує (тобто ідентифікує) себе. Учасники такої групи можуть створювати групи з безпосереднім спілкуванням (компанії, клуби, місця зустрічей), але контакт між ними може відбуватися і віртуально через захоплення певним героєм, ідеєю, або рухом (спільні заходи, онлайн-спільноти, блогерство тощо).

Наприклад, субкультура «толкієністів», прихильники якої грають в рольові ігри за мотивами фантастичних романів Толкіна, часто має власні клуби, «поттероманів» (шанувальників Гаррі Поттера), як наймолодшу з субкультур, що тільки формується, фактично об'єднали книги Джоан Роулінг.

Кожен представник або носій субкультури приймає за модель існування норми, цінності, картини світу, стиль життя тощо. Але паралельно з цим існують і зовнішні ознаки, які підтверджують

приналежність до певної групи, такі як: жаргон, зачіска, одяг, зовнішність тощо. Наприклад, хіпі мали довге волосся, а панки голили голову і залишали посередині пасмо волосся, яке називається ірокез. Ось інший приклад – скінхеди вважають своїм взуттям тільки черевики бренду Dr. Martins, а байкери не визнають іншого взуття ніж шкіряні черевики, бажано на кований підшві.

Найчастіше субкультура виникає навколо центру або ініціатора, який пропагує певні інновації у сфері музичних стилів, способу життя, ставлення до певних суспільних явищ. Ідеологічні центри формують цілісну картину світу, ставлення до нього, розробляють спеціальні тексти, які набувають статусу культу (або запозичують ці тексти у когось і стверджують, що вони відповідають їхньому вченню).

Молодіжні субкультури в теоретичному сенсі фактично нічим не відрізняються від загальних описів субкультур. Єдине, що учасниками молодіжної субкультури є переважно молоді люди, підлітки, яких у субкультурі приваблює не стільки можливість спілкування із людьми, схожими на себе, як шанс продемонструвати свою інакшість, зовнішні ознаки свого статусу в суспільстві.

В цілому молодіжна субкультура має деякі основні характеристики (Махиня, 2021):

1. Допускає специфічний спосіб життя та поведінки як виклик дорослому життю;
2. Має власні норми, цінності та світогляд, що відповідає вимогам молодих людей певних соціальних груп;
3. Дає можливість молоді самореалізуватися;
4. Дозволяє порівнювати себе з рештою суспільства;
5. Використовує зовнішні атрибути із символічним значенням;
6. Виступає як ініціативний центр, що генерує ідеї.

Зважаючи на дані характеристики, можна дати наступне визначення молодіжній субкультурі: це будь-яка молодіжна спільнота, заснована на відносно сталих засадах, зі своїми соціокультурними елементами, а саме: мовою (сленгом), символікою (зовнішньою атрибутикою), традиціями, нормами та цінностями.

Часто термін «молодіжна субкультура» плутають із поняттям «молодіжна контркультура». Щоб уникнути термінологічної двозначності, наведемо такі визначення. Молодіжна контркультура, це про об'єднання молодих людей, які поділяють культурні елементи з субкультурою, але їх норми і цінності активно або пасивно протистоять існуючим нормам і цінностям суспільства. Це

соціальне явище, що виникає в опозиції до загальноприйнятих соціальних норм і цінностей. Молодіжна контркультура часто виявляється через музику, моду, мистецтво та інші культурні прояви, може бути спрямована на критику різних аспектів сучасного життя.

Таким чином, контркультура та субкультура – це дві різні концепції, які відрізняються своїми цілями та способами взаємодії з суспільством. Субкультура існує всередині загальноприйнятої культури суспільства, маючи свої унікальні норми та цінності, але не виступає в активній опозиції до загальноприйнятих соціальних інституцій. Натомість, контркультура специфічно протистоять домінуючим нормам та цінностям, пропонуючи альтернативні ідеали та способи життя.

Ключова різниця полягає в їхньому підході до взаємодії з суспільством: субкультура приймає внутрішні нюанси загальноприйнятих норм, тоді як контркультура виступає проти них, намагаючись внести зміни або створити альтернативні системи.

Науковці, які вивчають цей феномен, вважають, що молодіжні субкультури у сучасному їх вигляді з'явилися в Україні у середині 70-х років ХХ століття. Їх виникненню сприяла низка історичних та соціально-політичних факторів, таких як розповсюдження протестних рухів, можливість молоді набутти політичного, ідеологічного, економічного статусу в сучасному суспільстві тощо (Глоба, Макаренко, 2017).

Крім того, всі молодіжні субкультури другої половини ХХ століття в Україні мали спільну рису: радянська влада ставилася до них з недовірою, а іноді й з ворожістю. Відкритих прихильників певної субкультури вважали ворогами комунізму, антисоціальними елементами. Саме через це їх не приймали до комсомолу, могли виключити зі школи чи університету. Деякі українські дослідники стверджують, що справа могла доходити й до репресій. Навіть відомі українські письменники у своїх творах засуджували молодих радянських «неформалів». Доволі показовим є уривок з вірша С. Олійника: «Такий за їхні штани готов піти у шпигуни». Інший письменник у часи захоплення молоді «нашою піснею» надрукував у сатирично-гумористичному журналі «Перець» памфлет, що закінчувався словами: «Ех, якби за те «бесаме» та набить йому те саме!». Така позиція щодо проявів культурного різноманіття молоді була переважаючою у радянські часи, але істотно змінилася за часи незалежності України (Лагода, 2008).

Сьогодні всі молодіжні субкультури можна розділити на дві групи. Перша – це так звані тради-

цінні молодіжні субкультури, тобто ті, що мають довгу історію (хіпі, панки, байкери, рокабілі, бітли, фріки, металісти тощо) та новітні субкультури, що виникли в останнє десятиліття (блогери, геймери, толкієністи, тітокери, уніформісти, трешери, брейкери, репери, рейвери, рейведжери, хіпстери, анімешники, нормкор, ванільки, гламур та багато інших).

Розвиток інформаційних комп'ютерних технологій призвів до виникнення такої субкультури як блогерство. Приділимо їй більше уваги, оскільки дана субкультура стала важливою частиною культурного пейзажу та відображає активність інтернет-спільноти.

Блогерство – це відносно нова субкультура, яка здебільшого зосереджена на особистості та вмінні створювати оригінальний контент і взаємодіяти із інтернет-аудиторією. Сьогодні вона росте досить стрімко: кожен другий щось пише чи демонструє свої вміння в соцмережах, кожен мріє заробляти на цьому легкі гроші, і навіть діти мріють стати відомими і знаменитими через блогерство.

Існує безліч категорій блогерів, наприклад:

- лайфстайл-блогери, чиї блоги зосереджені на темах стилю життя, подорожей, їжі, моди, краси і здоров'я;

- блогери-експерти спеціалізуються на конкретній темі, мають глибокі знання в певній області, і діляться ними зі своєю аудиторією. Від актуальності теми і фаховості її аналізу залежить кількість їх підписників;

- розважальні блогери створюють контент для розваг і гарного настрою, використовуючи мему, гумор і інші розважальні матеріали.

- блогери-інфлюенсери мають велику кількість підписників у соціальних мережах і здатні впливати на їхні настрої, рішення, точку зору, смаки завдяки своїй популярності (співак, письменник, політик);

- освітні блогери – створюють матеріали на освітньої тематики, включаючи відеоуроки, презентації, статті та курси.

Як і будь-яка субкультура, блогерство дає молодим людям ряд переваг:

- сприяє розвитку важливих якостей сьогодення: креативності, комунікабельності, відповідальності та вміння подати себе;

- має низький поріг входу. Все, що потрібно, щоб завантажити свій блог, це доступ до Інтернету та свіженька ідея для переглядів;

- дає можливість швидко обзавестися корисними зв'язками та знайомствами;

- відносно швидкий і легкий спосіб самовираження через створення спільноти однодумців;

- блогерство може стати професією, і якщо пощастить, доволі прибутковою.

Отже, блогер перебирає на себе функції транслятора ідей сучасності, формуючи свій контент у соціальних мережах. Він може здійснювати як позитивний, так і негативний вплив на свою аудиторію, на її психоемоційний стан, оцінку дійсності через призму власного сприйняття, а очікуванням молодих людей, їхнім проблемам, переживанням, труднощам – надавати статус публічності.

На думку відомого українського філософа і блогера Сергія Дацюка: «блогер – це не просто людина, яка веде блог. Блогер може як прямо закликати та мотивувати до певних дій, так і організувати ці дії. Тому сьогодні блогер, це той, хто має усталену життєву позицію незалежно від жодних поточних обставин, навіть попри популярність та можливість масовізації і капіталізації своєї діяльності» (Дацюк, 2015).

Ми розділяємо думку автора (Дацюк, 2015) про те, що блогінг ще довго лишатиметься висхідним трендом, оскільки це вже не просто діяльність, а стиль життя, субкультура, яка дає можливість молоді знаходити однодумців, поширювати та пропонувати соціальні інновації, нові уявлення, нові змісти, навіть такі, які є контраверсійними і не сприймаються широким загалом.

Розуміння та підтримка розглянутих субкультур сприятиме їхньому конструктивному розвитку і відкриє нові можливості для культурного обміну, творчості та соціальної взаємодії молоді. Також це дозволить залучати молодь до активного суспільного і культурного життя, розвивати толерантність та різноманітність суспільства.

Крім того, узагальнюючи тенденції розвитку субкультурних молодіжних рухів в Україні, починаючи із двохтисячних і по наш час, можна виділити певні соціальні субкультурні напрями (Махиня, 2021):

- першу групу утворюють молоді люди, які займаються підприємництвом, часто мають власну справу, або керують успадкованим бізнесом. Їх приваблюють «великі» заробітки, публічність і «гарне життя». Їм притаманна ділова хватка, досить добре розвинене почуття корпоративності. Для них характерні не дуже стійкі морально-ціннісні принципи, внаслідок чого діяльність таких угруповань досить часто пов'язують із незаконним, або тіншовим бізнесом та правопорушеннями;

- другу групу складають так звані «яппі» та «нео-яппі». Це молоді люди із середніми доходами, внаслідок чого вони орієнтовані на заробляння грошей, щоб забезпечити матеріальний статус

у майбутньому. Основною метою для багатьох є успішна кар'єра бізнесмена, банкіра, юриста та просування по соціальних сходах. «Яппі», зазвичай, не мають шкідливих звичок, піклуються про своє здоров'я, правильно харчуються, займаються спортом, відрізняються цілеспрямованістю, серйозністю намірів, прагматизмом

– третю групу складають так звані «гопники» і «тітушки». Їх вирізняє дисциплінованість та організованість, що часто межують із агресивністю, сповідування «культу фізичної сили», вираженою кримінальною спрямованістю. Основу діяльності таких угруповань становлять дрібний рекет, організація провокацій, масових заворушень та інші протиправні дії. Дана категорія молодіжних об'єднань в умовах політичної нестабільності в Україні може становити серйозну небезпеку, до того ж, є достатньо податливим матеріалом і в будь-який момент може стати знаряддям впливу екстремістських чи радикально спрямованих політичних організацій.

Отже, різні групи і напрями молодіжних субкультур мають як позитивний, так і негативний вплив на процес соціалізації молоді.

Позитивний момент – субкультура як спосіб самовираження та засіб послаблення кризи ідентичності, коли підліток не бажає і навіть боїться бути схожим на інших та знаходить вияв оригінальності в субкультурі (Іванченко, 2016).

Молодіжні субкультури виступають універсальною формою адаптації молоді до мінливих умов існування. Завдяки активності в різноманітних неформальних об'єднаннях вони не лише реалізують свій рекреаційний потенціал, але й посилюють функцію механізму ідентичності. Саме для того, щоб зберегти свою індивідуальність, молодь і створює набір субкультурних норм і цінностей,

як необхідну основу для процесу соціалізації та самоідентифікації, що формуються в цьому віці.

Найвідчутніший негативний вплив субкультури в період становлення особистості може проявлятися у підміні істинних цінностей хибними, надуманими. Це пов'язано із відсутністю соціально значущої основи для самоідентифікації на даний момент часу, що спричиняє різноманітні девіації у поведінці молоді.

Тому вивчення динаміки, особливостей та механізмів розвитку молодіжних субкультур і ступеня їх впливу на молодь дозволить з'ясувати, яким чином можна допомогти молодим людям знайти своє призначення та місце в житті.

Висновки. Проведене дослідження дало змогу прийти до висновку, що молодіжна субкультура – це явище, яке уможлиблює презентацію себе як сильної, незалежної особистості, яке дає молоді те, чого їй не вистачає у «звичайному» повсякденному житті.

Тож оцінюючи будь-який молодіжний субкультурний рух, неформальне об'єднання чи групу завжди потрібно враховувати специфіку індивідуального і колективного уявлення молоді щодо ціннісних орієнтирів, ставлення до офіційної культури та мистецтва, потреб та життєвих пріоритетів на даний момент часу (Шапошникова, 2012).

До того ж, молодіжні субкультури сприяють формуванню стійких життєвих позицій наступного покоління, допомагаючи їм усвідомити та виявити свою індивідуальність і відмежуватися від існуючих недоліків та недосконалостей домінуючої у суспільстві культури. Важливо зазначити, що ця потреба у самовираженні не спрямована на отримання певних прав чи привілеїв, а скоріше, на декларування та визначення власної ідентичності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Махия В. Ф. Теоретичні основи еволюції молодіжних субкультур в Україні: веб-сайт. URL: <https://naurok.com.ua/teoretichni-osnovi-evolyuci-molodizhnih-subkultur-v-ukra-ni-255081.html>
2. Глоба С.М., Макаренко А. В. Деякі історичні передумови виникнення молодіжної субкультури в Україні. Соціальна робота в сучасному суспільстві: тенденції, виклики, перспективи: матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції, Київ: Університет «Україна», 2017. С. 22-24. URL: <https://bitly.ws/3f9sP>
3. Лагода О. М. Молодіжні субкультури та їх вплив на стилетворення в дизайні одягу кінця XX століття. *Вісник ХДАДМ*. № 3. 2008. С. 65–71.
4. Дацюк Сергій. Хто такий блогер? Українська правда, 2015 URL: <https://blogs.pravda.com.ua/authors/datsuk/5600f92b8444f/>
5. Іванченко Л. І. Молодіжні субкультури в сучасному світі. Теоретико-методичні проблеми виховання дітей та учнівської молоді, 2016. Вип. 20(1). С. 201-210. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Tmpvd_2016_20%281%29_21
6. Шапошникова І. В. Молодіжна субкультура в сучасному соціокультурному просторі. URL: https://www.libr.dp.ua/text/grani_2012_4_27.pdf

REFERENCES

1. Makhynia V. F. (2021) Teoretychni osnovy evoliutsii molodizhnykh subkultur v Ukraini [Theoretical foundations of the evolution of youth subcultures in Ukraine]. URL: <https://naurok.com.ua/teoretichni-osnovi-evolyuci-molodizhnih-subkultur-v-ukra-ni-255081.html> [in Ukrainian].
2. Hloba S.M., Makarenko A. V. (2017) Deiaki istorychni peredumovy vynyknennia molodizhnoi subkultury v Ukraini [Some historical prerequisites for the emergence of youth subculture in Ukraine]. Sotsialna robota v suchasnomu suspilstvi: tendentsii, vyklyky, perspektyvy: materialy Vseukrainskoi naukovo-praktychnoi konferentsii, Kyiv: Universytet «Ukraina», 2017. S. 22-24. URL: <https://bitly.ws/3f9sP> [in Ukrainian].
3. Lahoda O. M. (2008) Molodizhni subkultury ta yikh vplyv na styleutvorennia v dyzaini odiahu kintsia KhKh stolittia [Youth subcultures and their influence on style formation in fashion design of the late 20th century] Visnyk KhDADM. № 3. 2008. S. 65–71. [in Ukrainian].
4. Datsiuk Serhii (2015) Khto takyi bloher? [Who is a blogger?]. Ukrainska pravda, 2015 URL: <https://blogs.ppravda.com.ua/authors/datsuk/5600f92b8444f/> [in Ukrainian].
5. Ivanchenko L. I. (2016) Molodizhni subkultury v suchasnomu sviti [Youth subcultures in the modern world]. Teoretyko-metodychni problemy vykhovannia ditei ta uchnivskoi molodi, 2016. Vyp. 20(1). S. 201-210. [in Ukrainian].
6. Shaposhnykova I. V. (2012) Molodizhna subkultura v suchasnomu sotsiokulturnomu prostori [Youth subculture in the modern sociocultural space]. URL: https://www.lib.dp.ua/text/grani_2012_4_27.pdf [in Ukrainian].